

Datum

8 april 2025

Zaaknummer

2022-010848

OnderwerpBesluit weigeren ontheffing Wet
natuurbescherming - soortbescherming**Inlichtingen bij**Provincieloket
026 359 99 99
post@gelderland.nl**Blad**

1 van 9

Stichting Het Nationale Park De Hoge Veluwe
T.a.v. [REDACTED]
Apeldoornseweg 250
7351 TA HOENDERLOO

Geachte [REDACTED]

Hierbij ontvangt u een definitief besluit over uw aanvraag voor het verstoren, vangen of doden van wolven in het Nationale Park De Hoge Veluwe.

De bijlage is onderdeel van dit besluit

Bijlage 1 bevat een toelichting op ons besluit. Neem de bijlage goed door.

Definitief besluit

Wij weigeren u deze ontheffing.

U ontvangt nu het definitieve besluit. Wij publiceren dit besluit op www.overheid.nl. Diegenen die een zienswijze hebben ingediend en andere belanghebbenden kunnen in beroep gaan tegen het besluit.

Markt 11 | 6811 CG Arnhem
Postbus 9090 | 6800 GX Arnhem

026 359 99 99
post@gelderland.nl
www.gelderland.nl

BNG Bank Den Haag
NL74BNGH0285010824
BIC-code BNG Bank: BNGHNL2G

Btw-nummer: NL001825100.B03
KvK-nummer: 51468751

 provincie
Gelderland

Datum

8 april 2025

Zaaknummer

2022-010848

Blad

2 van 9

Meer informatie

Heeft u nog vragen? Kijk daarvoor op [Gelderland.nl](http:// Gelderland.nl). U kunt ook contact opnemen met het Provincieloket via telefoonnummer 026 359 99 99. Houdt u het zaaknummer van deze brief bij de hand. We kunnen u dan sneller helpen.

Met vriendelijke groet,
Gedeputeerde Staten van Gelderland

Daniël Wigboldus
Commissaris van de Koning

Johan Osinga
Secretaris

Bijlage

- Toelichting besluit

Beroep

Diegenen die een zienswijze hebben ingediend en andere belanghebbenden kunnen binnen zes weken na de dag waarop het besluit ter inzage is gelegd hiertegen een beroepschrift indienen bij de rechtbank Gelderland (Postbus 9030, 6800 EM Arnhem). Zij die partij zijn in de hoofdzaak kunnen bij de voorzieningenrechter van de rechtbank Gelderland (Postbus 9030, 6800 EM Arnhem) een verzoek indienen om een voorlopige voorziening te treffen.

Voor individuele burgers (niet voor advocaten en ook niet voor gemachtigden namens een bedrijf of een organisatie) bestaat de mogelijkheid digitaal beroep of een verzoek om een voorlopige voorziening in te dienen. Meer informatie kunt u vinden op www.rechtspraak.nl.

Voor het behandelen van een verzoek om een voorlopige voorziening wordt griffierecht geheven. Over de hoogte en de wijze van betaling van het griffierecht kunt u informatie verkrijgen bij de rechtbank Gelderland via telefoonnummer (088) 361 2000 of op www.rechtspraak.nl.

Datum

8 april 2025

Zaaknummer

2022-010848

Blad

3 van 9

BIJLAGE – TOELICHTING BESLUIT

Beslissing van GEDEPUTEERDE STATEN VAN GELDERLAND op het verzoek van Stichting Het Nationale Park De Hoge Veluwe, Apeldoornseweg 250, 7351 TA Hoenderloo, hierna te noemen de aanvrager, van 20 juli 2022 om een ontheffing op grond van de Wet natuurbescherming, hierna de Wnb. De aanvraag werd aangevuld op 21 september 2022.

De opbouw van deze beslissing is als volgt:

- allereerst worden de ingediende *aanvraag en het procesverloop* toegelicht;
- daarna volgt het voornemen van het te nemen *besluit* wat in deze zaak een voornemen tot weigering van de ontheffingsaanvraag is;
- onder het kopje *beoordeling* wordt de onderbouwing van het besluit gegeven;
- onder het kopje 'zienswijzen' wordt de binnengekomen zienswijze behandeld;
- de beslissing wordt afgesloten met een *conclusie*.

AANVRAAG EN PROCESVERLOOP

Op 20 juli 2022 ontvingen wij een aanvraag van Stichting Het Nationale Park De Hoge Veluwe voor een ontheffing in het kader van hoofdstuk 3 van de Wnb op grond van artikel 3.5 lid 1 en lid 2 voor het verstoren, vangen en doden van de wolf.

De ontheffing wordt aangevraagd op basis van het in de wet genoemde belang ter bescherming van wilde flora of fauna, of in het belang van de instandhouding van de natuurlijke habitats.

De aanvraag werd aangevuld per brief van 19 september 2022 en nogmaals op 4 november 2022 als onderdeel van een brief van aanvrager met kenmerk SV/01.1. Daarin is gevraagd om een aanvullende wettelijke grondslag te betrekken bij onze beoordeling. Artikel 3.8 lid 5b onder 3 van de Wnb: in het belang van de volksgezondheid, de openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wezenlijke gunstige effecten.

Op deze aanvraag is afdeling 3.4 van de Algemene wet bestuursrecht van toepassing verklaard.

Het ontwerpbesluit heeft gedurende zes weken ter inzage gelegen. Binnen deze termijn is een zienswijze binnengekomen.

Aan dit besluit liggen de volgende documenten ten grondslag:

- Aanvraagformulier d.d. 20 juli 2022
- Projectplan met bijlagen d.d. 20 juli 2022
- Plattegrondtekening d.d. 20 juli 2022
- Wijziging aanvraag d.d. 19 september 2022
- Brief aan G.S. d.d. 4 november 2022
- Zienswijze d.d. 31 januari 2023
- Mondelinge toelichting zienswijze 23 maart 2023

BESLUIT

Gedeputeerde staten van Gelderland weigeren gelet op artikel 3.8 lid 1 en lid 5 van de Wnb de ontheffingsaanvraag voor de soort, de verbodsbepalingen en het wettelijke belang en de middelen zoals weergegeven in de tabellen 1 en 2 en zoals aangevraagd door Stichting Het Nationale Park De Hoge Veluwe, Apeldoornseweg 250, 7351 ta Hoenderloo te weigeren.

Tabel 1 Soort, verboden en belang

Soort	Verbod		Belang
Wolf (<i>Canis lupus</i>)	Artikel 3.5 lid 1	Vangen en doden	A, B
	Artikel 3.5 lid 2	Het opzettelijk verstoren	

Belang:

- A. Artikel 3.8 lid 5b onder 1 van de Wnb: in het belang van de bescherming van de wilde flora of fauna, of in het belang van de instandhouding van de natuurlijke habitats.
- B. Artikel 3.8 lid 5b onder 3 van de Wnb: in het belang van de volksgezondheid, de openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wezenlijke gunstige effecten.

Tabel 2 Middelen

Soort	Verbod	Middel
Wolf (<i>Canis lupus</i>)	Vangen	Box-in-box-methode
	Doden	Geweer
	Verstoren	Dassenkleppen/exclusion flaps

BEOORDELING VAN DE AANVRAAG**Project**

In de aanvraag beschreven project

In Het Nationale Park De Hoge Veluwe (verder: het Park) bevinden zich volgens de aanvrager twee wolven met vijf welpen binnen de omheining van het Park. De initiatiefnemer is voornemens om de wolven uit het park, ter grootte van ca. 5.400 hectare, te verwijderen, met als voornaamste reden dat het park niet tot het natuurlijke verspreidingsgebied van de wolf behoort. Voor het verwijderen van de wolven uit het park is de volgende aanpak voorgesteld, op volgorde van uitvoering, wanneer de maatregel ervoor niet functioneert:

1. Het openzetten van 10 dassenkleppen in de omrastering van het Park, waarbij de wolf alleen het park kan verlaten (red: exclusion flap) en niet meer toe kan treden;
2. Als de onder 1 weergegeven maatregel niet naar behoren functioneert, wil de initiatiefnemer de box-in-box-methode toepassen. Hierbij wordt een prooidier in een kooi aan de parkzijde van het hekwerk geplaatst. Het idee hierbij is dat de wolf de kooi met lokdier benadert en de box inloopt. De wolf kan de box alleen verlaten door via een dassenklep de omrastering van het park te verlaten;
3. Als de onder 2 genoemde maatregel niet functioneert wil de initiatiefnemer overgaan tot afschot van de wolven binnen het park, middels bersjacht en/of aanzitjacht.

In de bij de aanvraag toegevoegde rapportages *'Begeleidend schrijven bij aanvraag ontheffing Wet natuurbescherming beschermde soorten | (doen) verlaten Het Nationale Park De Hoge Veluwe door de wolf'* (Stichting Het Nationale Park De Hoge Veluwe, d.d. 19 september 2022) en *'Instandhouding Natura 2000 doelen Het Nationale Park De Hoge Veluwe | en de rol van de moeflon'* (Boerema & Van den Brink, d.d. 20 juni 2022) en *'Brieffrapport (alternatieve) maatregelen ter voorkoming predatie wolf op moeflon'* (Boerema & Van den Brink, d.d. 30 juni

Datum

8 april 2025

Zaaknummer

2022-010848

Blad

5 van 9

2022) 'De wolf in Het Nationale Park De Hoge Veluwe: gunstige staat voor instandhouding?' (Stichting Het Nationale Park De Hoge Veluwe, d.d. 19 september 2022) zijn opgenomen:

- de Natura 2000-doeleinden met de rol van moeflon;
- alternatieve maatregelen ter voorkoming predatie wolf op moeflon;
- een alternatievenafweging;
- onderbouwing wettelijk belang;
- beoordeling staat van instandhouding.

Beoordelingskader

Artikel 3.8 lid 5 Wnb bepaalt dat een ontheffingsaanvraag ten behoeve van de wolf uitsluitend wordt verleend wanneer:

1. geen andere bevredigende oplossing bestaat;
2. de ontheffing nodig is voor een van de in lid 5 onder b weergegeven belangen en;
3. geen afbreuk wordt gedaan aan het streven de wolvenpopulatie in zijn natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan.

De ontheffingsaanvraag voldoet aan geen van deze voorwaarden. Dat onderbouwen wij als volgt:

Ad 1

In de aanvraag wordt uiteengezet waarom geen volwaardige alternatieve beheermethoden mogelijk zouden zijn om de rol van de moeflon in het natuurbeheer te vervangen. Deze redenering is naar ons oordeel onvolledig en delen wij niet. Bijvoorbeeld de inzet van een gescheperde kudde, zoals elders op de Veluwe gebruikelijk, heeft zich bewezen als effectieve methode voor natuurbegrazing. Zoals ook aangegeven op p. 21 van het rapport 'Instandhouding Natura 2000 doelen Het Nationale Park De Hoge Veluwe | en de rol van de moeflon' (Boerema & Van den Brink, d.d. 20 juni 2022) kan het inzetten van geiten een bijdrage leveren aan begrazing van houtige gewassen. In paragraaf 4.3 van datzelfde rapport wordt nu ten onrechte vooral gefocust op grote grazers en niet op gescheperde kuddes, al dan niet met geiten.

Uit de aanvraag blijkt bovendien dat binnen het park goede ervaring is opgedaan met inzet van handmatig verwijderen van opslag of beschermen van moeflons door middel van wolfwerende binnen rasters. Nu in de bij de aanvraag bijgevoegde onderbouwing deze aspecten niet worden betrokken en of worden weerlegd, voldoet de aanvraag niet aan de voorwaarde dat geen andere bevredigende oplossing bestaat.

Ad 2

Voor zover het gaat om het belang van de bescherming van de moeflon in het kader van het verwezenlijken van de instandhoudingdoelen van het natuurgebied Veluwe, is relevant dat hier sprake is van een exoot die op grond van de Wet natuurbescherming geen bescherming geniet. Door ons is op 29 april 2020 aan de Faunabeheereenheid Gelderland op verzoek een opdracht afgegeven die het mogelijk maakt om met het geweer de populatie van moeflons in Gelderland te reguleren. Wij gedogen immers de aanwezigheid van moeflons.

Dat betekent niet dat voor ons de wolf belangrijker is dan de moeflon maar de wet- en regelgeving en de beschermde status van de wolf zijn hierin leidend. Gelet op de onder Ad1 aangegeven alternatieven behoeft de moeflon ook niet te worden beschermd nu de instandhoudingsdoelen van het natuurgebied Veluwe ook met de inzet van andere dieren kunnen worden gerealiseerd. Het belang van de bescherming van de wilde flora en fauna of instandhouding van de natuurlijke habitats voor zover dat betrekking heeft op de moeflon kan derhalve niet worden aangevoerd als gerechtvaardigd belang op grond waarvan de ontheffing kan worden verleend.

Voor zover het gaat om het in de aanvulling van 4 november bedoelde belang van de volksgezondheid, de openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieuwezenlijke gunstige effecten, overwegen wij als volgt:

Datum

8 april 2025

Zaaknummer

2022-010848

Blad

6 van 9

Aanvrager geeft aan dat de aanwezigheid van de wolf in gebieden leidt tot een aanzienlijke gedragsverandering bij de ander dieren op de Veluwe en in het Park en stelt: *“Daar waar dit gevolgen heeft voor de wildzichtbaarheid, is dat nadelig, omdat zichtbaarheid van wild één van de belangrijke redenen is dat bezoekers naar de Veluwe in zijn algemeenheid en het Park in het bijzonder komen. NPDHV is voor het beheer van het Park afhankelijk van betalende parkbezoekers. Teruglopende bezoekersaantallen door verminderde zichtbaarheid van wild zijn zeer schadelijk voor NPDHV.”* Bij gebrek aan toelichting duiden wij dit als beoogde reden van economische aard, zoals bedoeld in de wettelijke grondslag. Wij hechten zwaar aan het recht van een grondeigenaar om zijn of haar bezittingen te beschermen. Echter, nu een cijfermatige onderbouwing van het gestelde ontbreekt kunnen wij dit niet als argument betrekken die tot een ontheffing zou kunnen leiden.

Tenslotte stelt aanvrager het volgende: *“Daar waar de wolven zich lange tijd verscholen voor de aanwezige bezoekers in het Park, is dat niet langer het geval. Ondanks dat er door NPDHV niet gevoerd wordt, komen de wolven sinds enkele weken intimiderend dicht - tot enkele meters afstand - bij personeel en bezoekers. De afgelopen week heeft het Park zelfs twee meldingen gekregen waarbij de wolf rennend op bezoekers af gaat. Naar het zich laat aanzien, betreft dit meerdere wolven. De wolven - die zijn opgegroeid in het drukke Nederland - lijken allerm minst bang te zijn voor de aanwezigheid van de mens en gedragen zich daarbij steeds brutaler.”* Bij gebrek aan toelichting duiden wij dit als beoogde reden bij het gevraagde op grond van de openbare veiligheid. Wij delen de zorg dat de situatie met ten minste één weinig mensenschuwe wolf op het park om nader ingrijpen vraagt. Daartoe hebben wij reeds zelfstandig en in goede samenwerking met aanvrager een aanpak gekozen die zich in eerste instantie richt op het afschrikken van het betreffende dier. Zo nodig kiezen wij voor nadere escalatie maar in dat geval ligt een afzonderlijk besluit gericht op een specifiek dier meer voor de hand. De argumentatie kan daarom nu niet tot een ontheffing leiden.

Ad 3

De gunstige staat van instandhouding van de wolf in Nederland is ontoereikend. Dat blijkt ook uit het volgende citaat uit het door de initiatiefnemer aangeleverde rapport: *‘De wolf in Het Nationale Park De Hoge Veluwe: gunstige staat voor instandhouding?’* (Stichting Het Nationale Park De Hoge Veluwe, d.d. 19 september 2022): *“Duidelijk is dat de in het wild levende wolvenpopulatie, voor het deel dat voorkomt binnen Nederland, niet in een gunstige staat van instandhouding verkeert. Evenmin valt te verwachten dat deze gezien de beperkte omvang van het leefgebied ooit zal worden bereikt”*. Hiermee bevestigt de door de Stichting aangeleverde informatie dat de wolf zich in Nederland momenteel niet in een gunstige staat van instandhouding verkeert.

Het verwijderen van wolven waarbij de Stichting evenzeer afschot aanvraagt, draagt niet bij aan het streven de wolvenpopulatie in hun gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan. Dit brengt met zich dat de ontheffingsaanvraag deze voorwaarde niet in acht neemt.

Ten aanzien van het door de Stichting uitgevoerde onderzoek overwegen wij ten overvloede het volgende. Het park hoort tot het natuurlijke verspreidingsgebied van de wolf. Een redenering dat de wolf hier niet op eigen kracht zou zijn gekomen doet daar niet aan af. Temeer omdat de onderliggende bewering dat de wolf door illegaal menselijk handelen (openknippen hekwerk) zou zijn binnengekomen niet kan worden gestaafd met bewijs. Sterker nog, zoals geconstateerd door onze toezichthouder op 25 augustus 2022 heeft de wolf voorheen uitgewisseld via buizen die als dassentunnels hebben gefungeerd. Recent is vastgesteld dat deze uitwisseling nog steeds mogelijk is. Ook zijn wolvenharen gevonden in het buitenraster die erop duiden dat de wolf kan uitwisselen.

Ook kan het buitenraster van het park niet als effectief wolfwerend worden aangemerkt. Het klopt dat wij bij de beoordeling van het wolvenleefgebied het park vooralsnog buiten beschouwing hebben gelaten. Daarbij hebben wij overwogen dat het buitenraster voor de wolf een barrière is die dagelijkse migratie bij het voedsel zoeken in de weg staat. Het biedt echter geenszins een garantie tot het permanent weren van de wolf of wolven, zoals de praktijk inmiddels ook in geruime mate heeft uitgewezen.

Datum

8 april 2025

Zaaknummer

2022-010848

Blad

7 van 9

Beoordeling van de voorgestelde middelen

Op grond van artikel 3.9 lid 2 Wet natuurbescherming zijn wij bevoegd om zo nodig ontheffing te verlenen ten aanzien van de door de aanvrager voorgestelde middelen. Nu wij geen ontheffing kunnen verlenen is beoordeling van de voorgestelde middelen strikt genomen niet meer noodzakelijk. Volledigheidshalve reageren wij echter onderstaand nog op enkele specifiek voorgestelde middelen.

Enkelwerkende dassenkleppen.

Nu bekend is dat sprake is van paarvorming en voortplanting in het park is het ongewenst dat het roedel, maar ook andere wilde dieren, bijvoorbeeld dassen, op onnatuurlijke wijze het risico lopen te worden opgesplitst en niet kunnen terugkeren door inzet van enkelwerkende dassenkleppen. Het gebruik daarvan kunnen wij dan ook niet toestaan.

Box-in-box-methode

Waar het gaat om de aangevraagde box-in-box-methode achten wij ons niet bevoegd hierover te oordelen, aangezien het plaatsen van een lokdier in een dergelijke constructie moet worden aangemerkt als het houden van dieren waarop de Wet dieren van toepassing is en de bevoegdheid in dat kader ligt bij de minister. Voor het overige geldt hetgeen wij hebben overwogen over de toepassing van enkelwerkende dassenkleppen.

Zienswijzen

Naar aanleiding van het ontwerpbesluit zijn zienswijzen binnengekomen.

Op 14 december 2022 hebben wij een pro-forma zienswijze van aanvrager ontvangen met het verzoek voor een langere termijn voor het aanleveren van de zienswijze. De definitieve zienswijze hebben wij op 30 januari 2023 ontvangen. De aanvrager heeft op 23 maart 2023 de zienswijze, op haar verzoek, mondeling toegelicht op het Huis der Provincie.

Samenvatting zienswijze

- 1) Aanvrager kan zich niet vinden in het ontwerpbesluit en is van mening dat de ontheffingsaanvraag niet serieus en onzorgvuldig is beoordeeld.
- 2) Het Park draagt boven proportioneel bij aan de oppervlakte- en kwaliteitsdoelstellingen voor een groot aantal aangewezen habitattypen voor het Natura 2000-gebied Veluwe. Dit is dankzij de inzet van de moeflons op het Park.
- 3) Het ontbreken van gunstige staat van instandhouding is geen reden voor het weigeren van de gevraagde ontheffing.
- 4) De gevraagde maatregelen zijn niet ontheffingsplichtig omdat het Park geen deel uitmaakt van het natuurlijk verspreidingsgebied van de wolf.
- 5) Er is geen andere bevredigde oplossing voor de instandhouding en uitbreiding van de instandhoudingsdoelen dan de inzet van moeflons op het Park.
- 6) Bij de alternatievenafweging is het doel van de ontheffing niet betrokken.
- 7) De alternatieven voor de moeflon (gescheperde kuddes en handmatig beheer) hebben een negatief effect op de aangewezen soorten.
- 8) Het belang waarvoor ontheffing is aangevraagd is niet juist beoordeeld.
- 9) De wolven in het Park veroorzaken economische schade. Wildzichtbaarheid en aanwezige natuur zou daarmee afnemen, met doorwerking op minder betalende recreanten die daarvoor naar het park komen.
- 10) Er is geen sprake van een afbreuk aan het streven naar een gunstige staat van instandhouding.
- 11) Er ligt geen juridische onderbouwing ten grondslag aan het niet toestaan van de aangevraagde middelen.

Reactie op zienswijze

- 1) Uw aangevulde aanvraag was dermate compleet en duidelijk dat wij genoeg informatie hadden om een besluit te nemen zonder aanvullingen te vragen. Wij zijn specifiek inhoudelijk ingegaan op de door u aangeleverde informatie en hebben deze getoetst aan de vigerende wet- en regelgeving. Ook hebben wij de mondelinge toelichting op de zienswijze op het Huis

der Provincie in serieuze overweging genomen. Dit heeft ons besluit echter niet doen veranderen.

- 2) Dat het Park een grote bijdrage levert aan de oppervlakte- en kwaliteitsdoelstellingen voor een groot aantal aangewezen habitattypen voor het Nature 2000-gebied Veluwe onderschrijven wij. Ook dat de moeflons een functie hebben in het landschappelijk beheer op de Veluwe, ook binnen het Park. Het landschap is echter niet afhankelijk van enkel de moeflon (exoot) als grazer en er bestaan alternatieven (schapen, geiten en handmatig beheer door de mens). Zie ook p. 21 van het rapport 'Instandhouding Natura 2000 doelen Het Nationale Park De Hoge Veluwe | en de rol van de moeflon' (Boerema & Van den Brink, d.d. 20 juni 2022) waarin de inzet van geiten wordt genoemd die een bijdrage kunnen leveren aan begrazing van houtige gewassen. In paragraaf 4.3 van datzelfde rapport wordt nu ten onrechte vooral gefocust op grote grazers en niet op gescheperde kuddes, al dan niet met geiten (zie verder punt 5).
- 3) Bij activiteiten of ontwikkelingen waarvoor een Wnb-ontheffing vereist is, moet ecologisch en juridisch te allen tijde een beoordeling van de staat van instandhouding van de betreffende soort(en) uitgevoerd worden. Als met een nadere onderbouwing niet aangetoond kan worden dat deze niet in het geding komt met de beoogde activiteit of ontwikkeling, zoals in dit geval, dan kan er geen ontheffing verleend worden (zie artikel 3.8 lid 5 onder c, Wnb).
- 4) Het Park maakt tegenwoordig wel degelijk onderdeel uit van het natuurlijke verspreidingsgebied van de wolf. Daar is ook bewijs voor. Naast fysieke waarneembare aanwezigheid, is op onder andere wildcamera's vastgelegd dat wolven gebruik maken van de dassentunnels en het gebied dus gebruiken, zoals ook vastgesteld door een toezichthouder van provincie Gelderland op 25 augustus 2022. De stelling dat wolven door menselijk handelen het park binnen zijn gekomen, is niet met bewijs onderbouwd. Inmiddels is ook duidelijk dat wolven zelfstandig het Park in- en uitwisselen zoals onder meer te zien op, door u gedeelde, wildcamerbeelden van december 2023 en januari 2024. Dat ook de nieuwste hekwerken rond het Park geen belemmering voor de wolven vormen is te zien op beelden uit juni 2024.
- 5) De conclusie dat alleen de moeflon als essentiële mogelijke grazer voor de instandhouding van de habitattypen voldoet delen wij niet. Uit de aangeleverde rapporten en zienswijze blijkt dat er wel alternatieven voorhanden zijn. Een combinatie van bijvoorbeeld gescheperde kuddes, al dan niet met geiten, met menselijk handmatig beheer is daarin een mogelijke oplossing. Zoals ook gesteld in de zienswijze op p.24 onder kopje 'Geen alternatief: dennenscheerders' is beheer door de 'dennenscheerders' per definitie onontkoombaar. Moeflons zijn klaarblijkelijk niet in staat het gehele Park 'natuurlijk' te begrazen. Wij concluderen hieruit en hetgeen hierboven onder punt 2 is gesteld dat er alternatieven zijn, welke in gunstige periodes (buiten het broedseizoen) ingezet kunnen worden om de instandhouding en de voorbereiding van de instandhoudingsdoelen te bereiken. Wij begrijpen dat de alternatieven complexer zijn in de uitvoering en economisch onaantrekkelijker, maar dat zijn geen zwaarderwegende argumenten die ons anders doen beslissen.
- 6) Artikel 3.8 lid 5, onder a Wnb bepaalt dat een ontheffingsaanvraag ten behoeve van de wolf uitsluitend verleend kan worden wanneer er geen andere bevredigende oplossing bestaat. Dit betreft specifiek een andere bevredigende oplossing voor het (natuurlijk) landschapsbeheer in het Park. Zoals hierboven onder punt 2 en punt 5 al gesteld, zijn er wel alternatieven voorhanden. Deze alternatieven zijn onvoldoende onderzocht. Wij zijn, in tegenstelling tot de constatering van de aanvrager, wel degelijk ingegaan op de beoordeling van het doel van de aanvraag.
- 7) Er blijkt geenszins dat er significante negatieve effecten optreden op soorten in het Park, wanneer handmatig beheer buiten het broedseizoen wordt uitgevoerd. Dat neemt niet weg dat zorgvuldigheid in acht moet worden genomen, zoals ook elders op de Veluwe tijdens het natuurbeheer wordt toegepast. Uiteraard kunnen aanwezige vogels tijdens de uitvoering tijdelijk wegvliegen, maar dit is conform artikel 3.1 lid 4 en 5 en de zorgplicht geenszins een overtreding van de Wnb met directe gevolgen voor de betreffende soort(en). Immers, een dergelijk tijdelijke verstoring is niet van wezenlijke invloed op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort. Dat is anders in gevallen wanneer in het broedseizoen gewerkt wordt of dat er nesten verwijderd worden. Ook met de inzet van moeflons is de beschadiging van legsels zeker niet uitgesloten. Met de combinatie van broedvogelmonitoring, handmatig beheer en gescheperde kuddes is de kans op beschadiging waarschijnlijk zelfs lager.
- 8) De ontheffing is aangevraagd voor het wettelijke belang artikel 3.8 lid 5b onder 1: in het belang van de bescherming van de wilde flora of fauna, of in het belang van de

instandhouding van de natuurlijke habitats. Dit belang geldt alleen in gevallen wanneer het prioritair doel van de ontwikkeling/activiteit bijdraagt aan bescherming van wilde flora of fauna. Echter, het verwijderen van de wolf uit het park streeft dit doel voorbij. Moeflons zijn niet de enige grazers die dit kunnen bewerkstelligen. Ook valt de moeflon, als exoot, niet onder de bescherming van wilde flora of fauna door de Wet natuurbescherming. Daarnaast liggen economische redenen voor het Park ten grondslag aan de onderbouwing. Echter, een dergelijk economisch belang geldt niet voor dit belang. Ten tweede bestaan er alternatieven om de habitattypen in het Park in stand te houden en landschappelijk beheer uit te voeren, welke ons inziens onterecht uitgesloten zijn als zinvolle en effectieve mogelijkheden. Er is niet hard gemaakt en er is geen ervaring aangeleverd dat beheer met menselijk handelen en gescheperde kuddes niet functioneert.

- 9) Argumenten van economische aard maken geen onderdeel uit van het aangedragen belang onder artikel 3.8 lid 5b onder 1. Bovendien is niet aangetoond dat de aanwezigheid van de wolf het aantal recreanten in het Park heeft doen dalen. Daarmee kunnen wij niet anders dan dit punt ongegrond verklaren.
- 10) Er bestaat nog geen gunstige staat van instandhouding van de wolf in Nederland. Deze is, en wordt, zoals ook gesteld door de aanvrager op korte termijn niet behaald. Dat blijkt uit het volgende passage uit: *'De wolf in Het Nationale Park De Hoge Veluwe: gunstige staat voor instandhouding?'* (Stichting Het Nationale Park De Hoge Veluwe, d.d. 19 september 2022): *"Duidelijk is dat de in het wild levende wolvenpopulatie, voor het deel dat voorkomt binnen Nederland, niet in een gunstige staat van instandhouding verkeert. Evenmin valt te verwachten dat deze gezien de beperkte omvang van het leefgebied ooit zal worden bereikt"*. Hiermee bevestigt de door de Stichting aangeleverde informatie dat de wolf zich in Nederland momenteel niet in een gunstige staat van instandhouding verkeert. Nu de aanvraag ziet op een geheel wolvenroedel en vervolgens wolvenvrij houden van een geschikt wolvengebied kan ook niet worden gesteld dat sprake is van een voorgenomen ingreep van zodanig beperkt belang dat deze het bereiken van een duurzame staat van instandhouding niet in de weg zou staan. Nogmaals: artikel 3.8 lid 5 Wet natuurbescherming bepaalt dat een ontheffingsaanvraag ten behoeve van, in dit geval, de wolf uitsluitend wordt verleend wanneer geen afbreuk wordt gedaan aan het streven de wolvenpopulatie in zijn natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan. Voorliggende aanvraag kan daar geen garantie en deugende onderbouwing voor aanleveren, waarmee aan deze voorwaarde niet kan worden voldaan.
- 11) De middelen die voorgesteld zijn (enkelwerkende dassenkleppen en de box-in-box-methode) hebben betrekking op het mogelijk isoleren van soorten en het scheiden van ouderdieren en hun jongen. Dit heeft een direct gevolg met betrekking tot het voortplantingssucces van de wolf, en mogelijk meerdere soorten, door het ontnemen van functioneel leefgebied. Daarmee is een (significant) negatief effect op de wolf niet uit te sluiten, wat zich door vertaalt in een negatieve bijdrage aan de staat van instandhouding van de soort. Dit is juridisch vastgelegd, zie artikel 3.5 lid 1, 2 en 4 en artikel 3.8 lid 5b onder c Wnb. Daarnaast hoeft afschot van een individu van een soort per definitie niet direct te leiden tot een effect op de staat van instandhouding. Echter, nu die gunstige staat van instandhouding op nationaal niveau er niet is (red: ontoereikend is), kan niet gesteld worden dat met afschot van één of meerdere niet gedefinieerde wolven de staat van instandhouding niet in het geding komt. Daarom kunnen wij de door u aangevraagde ontheffing met bijbehorende middelen niet verlenen.

Samenvattend kan met de beschreven wijze en onderbouwingen van de wettelijke verplichtingen (belang, alternatieven en staat van instandhouding) een ontheffing niet verleend worden. Ons besluit blijft, na inachtneming en weloverwogen toetsing van de zienswijzen, onveranderd ten opzichte van het voorgenomen ontwerpbesluit.

Conclusie

Nu de aangevraagde ontheffing niet voldoet aan de in artikel 3.8 lid 5 Wet natuurbescherming vermelde voorwaarden, weigeren Gedeputeerde Staten de ontheffingsaanvraag.